

Oud en nieuw

Vondsten beerput kleuren geschiedenis momhuis

Veertig jaar handel in bier

Alsof een groot cadeau werd uitgekapt: kort voor Pasen verdwenen de steigers rond het Nieuwe Huis. Het stond er weer! Nog niet voltooid, maar wel weer volop zichtbaar. Een pracht-moment.

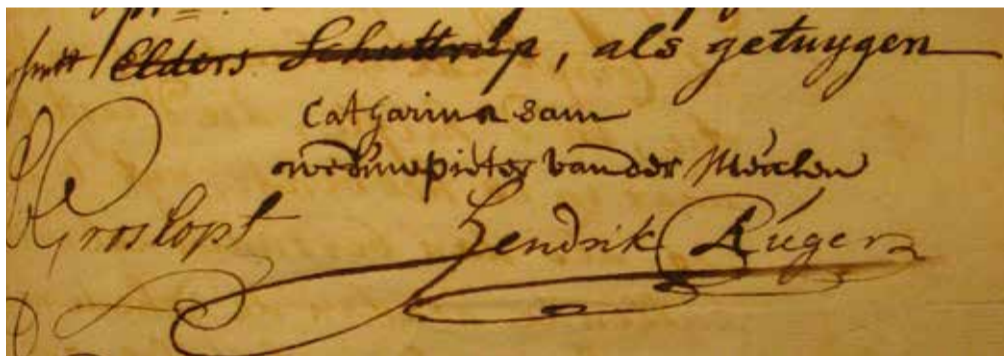
Minder zichtbaar, maar minstens zo bijzonder zijn de ontwikkelingen in het interieur van het nieuwe ontvangstgebouw. Gestaat verdwijnen alle installaties, leidingen en draagconstructies uit beeld en verschijnen heldere, strak afgewerkte ruimtes. Ineens zijn educatieruimte, museumcafé en de onwaarschijnlijk mooie 'reflectieruimte' op de tweede verdieping tastbaar. Binnenkort worden ze ingericht onder leiding van vormgever Theo Tienhooven. In dit Haantje vertelt hij over zijn ideeën en de keuzes waar we bij de inrichting voor staan. Op een subtiele manier legt hij in het nieuwe interieur verbindingen met het oude monument. Kleur, materiaal, ambacht en kwaliteit van eeuwen terug zullen in het Nieuwe Huis weerklinken.

Oud en nieuw horen bij elkaar. Overal in ons museum. Dat geldt ook voor de educatie en publieksbegeleiding. Met slimme technieken willen we bezoekers bij het historische verhaal betrekken. Bijzonder is de ontwikkeling van de virtuele tour door het museum. Deze maakt het straks mogelijk om de zolderkerk te bezoeken zonder een trap te hoeven lopen. Aan de tour wordt met hart en ziel gewerkt door studenten, ouderen, ontwerpers, technici en educatoren. Het voelt als een speeltuin, maar is heerlijk serieus. En hopelijk is de techniek straks niet alleen bij ons te gebruiken, maar in veel meer musea. Die ambitie hebben we ook met het onderwijsprogramma dat we voor en met vmbo-leerlingen maken. Daarin staat verdraagzaamheid centraal en koppelen we het bezoek aan de zolderkerk aan onderwerpen en vaardigheden die er voor de leerlingen toe doen. Dit sluit volop aan bij de wens van Piet Hein Gerver, de voorzitter van onze vriendenvereniging die afgelopen januari overleed. Met zijn aanstekelijk enthousiasme en de aanmoediging om het thema tolerantie aandacht te geven heeft hij ons geïnspireerd. Daaraan zullen we zeker denken als dit najaar de eerste leerlingen aan de slag gaan: in het vernieuwde museum waar oud en nieuw steeds één verhaal vormen.

Judikje Kiers
directeur

Foto: Ineke Oostveen

Detail uit notariële bierhandel-akte met de handtekening van Catharina van der Meulen

De vele vondsten in de beerput onder Museum Ons' Lieve Heer op Solder leggen een bijna vergeten hoofdstuk in de geschiedenis van het gebouw bloot. Ze brengen in herinnering dat het grachtenpand in de eerste helft van de achttiende eeuw ook bekend stond als momhuis, een biertapperij.

Veel was er over die periode niet bekend, zegt conservator Thijs Boers. "De beheerderskamer, een ruimte die nu nog dient als meldkamer, stond wel bekend als momkamer. En we wisten ook dat er een tijdje bier is verkocht. Maar dat was het wel zo'n beetje." Inmiddels weet de conservator heel wat meer. De vondsten uit de beerput zetten hem op het spoor. "Dat zijn allemaal spullen uit de achttiende eeuw, waaronder veel objecten die hoogstwaarschijnlijk te maken hebben gehad met het momhuis. De talloze pijpen, glazen en kwispedoors wijzen daarop; het is zeer onwaarschijnlijk dat die uit een gewoon huishouden afkomstig zijn." Hoewel de officiële analyse van de objecten door Monumenten en Archeologie van de gemeente Amsterdam nog op zich laat wach-

ten, durft Boers die conclusie wel voorzichtig te trekken. Ondertussen deed hij namelijk ook onderzoek naar de bewoners die begin achttiende eeuw van het pand gebruik maakten. Wat blijkt? Zij handelden in mom, het zwaardere Duitse bier afkomstig uit Brunswijk (Braunschweig).

Broer en schoonzus

Eind zeventiende eeuw had de protestant Joan Reynst (1636-1695) het voormalige pand van de familie Hartman op een veiling gekocht. Zijn erfgenamen verhuurden een deel van het complex vanaf ongeveer 1700 aan de familie Van der Meulen. Samen met zijn vrouw Catharina had Pieter van der Meulen (1661-1715) er in het voorhuis een biertapperij.

Kort daarvoor dreef Van der Meulen nog een bierhandel met zijn schoonzus Maria Warnsinck (1652-1708) vanuit – jawel – het buurpand dat over enkele maanden door het museum in gebruik genomen wordt. De twee kregen echter ruzie, zo blijkt uit het onderzoek van Thijs Boers. Maria verweet Pieter laksheid: hij kwam zijn afspraken nooit na en gaf geen inzage in de boeken.

Zij handelden in mom, het zwaardere Duitse bier afkomstig uit Brunswijk (Braunschweig).

Uiteindelijk draaide het uit op een breuk: Pieter stapte uit de compagnieschap en begon zijn eigen bierhandel. Uit een bewaard gebleven peilboekje is bekend hoeveel voorraad Pieter in 1701 in de kelder had (waarbij een pijp staat voor pakweg 450 liter): 25 halve pijpen Brunswijker mom, 16 halve pijpen Serbster, zeven tonnen Bremer bier en nog enkele tonnen Rostocker- en Jopenbier. Zijn schoonzus aan de overzijde van de steeg had ongeveer een zelfde voorraad. Thijs Boers: "Zouden ze elkaars concurrent geweest zijn?" In 1739 moeten de nazaten van Pieter van der Meulen het huurpand onder de zolderkerk verlaten. Bijna veertig jaar heeft de familie er kunnen wonen en werken, waarschijnlijk in goede harmonie met de verschillende priesters die de steegwoningen en de kerk huurden. Een van hen, Ludovicus Reijniers, koopt dan het hele complex – grachtenhuis, steegwoningen en kerk – voor een bedrag van 31.500 gulden.

Kerk en kroeg

Hoe de biertapperij er precies uit zag en hoe die zich tot de zolderkerk verhiel, is vooralsnog onderwerp van speculatie. Maar dat kerk en kroeg – in één en hetzelfde pand – gedurende veertig jaar kennelijk goed samen konden bestaan, is toch veelzeggend, vindt Boers. "Stel je voor: beneden zitten mensen een beetje te leuteren, roken en drinken, terwijl er misschien wel op het zelfde moment op zolder een dienst aan de gang is." In het nieuwe museumcafé zal de geschiedenis van het momhuis – in de vorm van beerputvondsten – zichtbaar zijn. Boers: "Het is prachtig dat we die voorwerpen kunnen laten zien; zij geven kleur aan de geschiedenis. Wat anders slechts een voetnoot in het verhaal van het museum was geweest, is nu een van de verhaallijnen." Of er in het café ook bier uit Braunschweig wordt geserveerd, moet nog blijken.

Alles moet kloppen in het Nieuwe Huis

Een Gesamtkunstwerk

Het interieur van het Nieuwe Huis van het museum sluit nauw aan bij het exterieur. "Het moet in balans zijn met het gebouw als geheel. Het moet een soort Gesamtkunstwerk worden", zegt ontwerper Theo Tienhooven, die ook nauw bij de restauratie van het Oude Huis betrokken was.

Architect Felix Claus ontwierp de nieuwbouw en tekende eveneens voor het vaste meubilair in het pand, zoals de entreebalie en de bar in het café. Voor het losse meubilair en de rest van de inrichting doet het museum een beroep op Tienhooven. De ontwerper borduurt daarbij voort op keuzes die Claus al maakte, voor een "zo helder mogelijk interieur". Het interieur wordt wit, bijna spierwit. "RAL 9016 is het credo", zegt Tienhooven, doelend op het nummer uit de standaard kleuraanduiding. Alle ontwerpen voor het meubilair zijn "simpel en functioneel". Tegelijk moeten zij volgens Tienhooven wel "een uitspraak" zijn, oftewel goed vormgegeven. "Je wilt als ontwerper iets toevoegen." Dat gaat uiteraard niet zonder slag of stoot. Net als bij de restauratie van het Oude Huis wordt er overlegd in allerlei commissies, die voor de verschillende ruimten in het Nieuwe Huis verschillende programma's van eisen opstelden. Tienhooven: "Alles wat we erin stoppen, moet kloppen. En alles wordt ook uitentreuren besproken – dat is goed, dat is spannend. Net als in het museum zelf willen we van ieder detail zeker weten dat het goed is; anders beginnen we er niet aan."

Rijkdom

Het Nieuwe Huis is niet erg groot. Zoals Felix Claus in het vorige nummer van 't Haantje zei: "Het is ook maar een grachtenpandje. Het was passen en meten om alles erin te krijgen." Voor Theo Tienhooven is dat niet anders. Zo had hij aanvankelijk het idee om tegen de lange zijwand bij de entree van het nieuwe pand vitrines te plaatsen, met daarin gouden liturgische voorwerpen zoals monstransen

'We laten een gordijn weven, opgebouwd uit verticale strepen en gebaseerd op de kleuren van het Oude Huis.'

en kelken. "Bij nader inzien was dat toch te ingewikkeld. Hoewel het maar om vitrines van veertig centimeter diepgang, werd het toch te breed, te kolossaal." Om toch bij deze entree alvast de verwijzing naar de collectie van het museum vorm te geven, heeft Tienhooven nu gekozen voor een grafische weergave van enkele objecten op de wand, vormgegeven in bladgoud. "Zo laten we wachtende bezoekers toch alvast de rijkdom van de collectie zien, zonder dat het al te veel ruimte kost."

Sloffes aan

Voorbij de balie kunnen bezoekers links naar de trap die hen in de onderdoorgang naar het Oude Huis brengt. In deze functionele ruimte kunnen ze hun audiotour ophalen. Ook dienen ze hier sloffen over hun schoenen aan te trekken. Het

museum experimenteert daar al enige tijd mee, om slijtage te voorkomen. Dat is volgens Tienhooven hard nodig. "Je ziet nu al de slijtsproten in de trappen die een jaar geleden helemaal vernieuwd zijn."

In deze ondergrondse passage komt ook de Proloog, een korte kennismaking met wat bezoekers aan de andere zijde van de Heintje Hoekssteeg te wachten staat. In welke vorm die precies gegoten wordt, is nog onderwerp van gesprek. Wellicht komt er ook een maquette van het Oude Huis. "Mijn eigen ervaring is dat zoiets heel goed kan werken, zeker bij een doolhof als Ons' Lieve Heer op Solder." Misschien stuit de bezoeker er ook op een van houten zeepkuipen die daar recent uit de bodem tevoorschijn zijn gekomen.

Aureooltjes

Als de bezoekers voorbij de balie de trap naar boven nemen, komen ze op de eerste verdieping waar onder meer het museumcafé is gevestigd. Tienhooven liet zich voor de aankleding van deze ruimte inspireren door de Dagkamer in het museum, waar wandgordijnen hangen. "We laten nu een gordijn weven, opgebouwd uit verticale strepen en gebaseerd op de kleuren van het Oude Huis. Daarin verwerken we op grafische manier verwijzingen naar de collectie van het museum."

Bij de Haagse meubelmaker Tidde de Ruiter bestelde Tienhooven voor het café veertig houten stoelen, waarin diezelfde museumkleuren worden verwerkt. "Het is een heel eerlijk, ambachtelijk stoeltje." Boven de twaalf kleine en één grote tafel komen lampen van het type halo circular. "Lichtgevende cirkeltjes zijn het, een soort aureooltjes. Heel sfeervol: vanaf de gracht zie je de ringen straks zweven."

Virtuele tour door het museum

Een gedeelde museumervaring

Museum Ons' Lieve Heer op Solder, met al zijn trappen en nauwe doorgangen, is de uitgelezen plek om te experimenteren met nieuwe mobiele technieken die museumbezoek ook mogelijk maken voor mensen die slecht ter been zijn. Samen met anderen werken Janine Huizenga en de Brit Andrew Bullen op dit moment aan de ontwikkeling van een virtuele tour.

Het is een bijzonder project dat het tweetal van The Creative Cooperative samen met studenten van de Willem de Kooning Academie in Rotterdam en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) in opdracht van het museum ter hand heeft genomen. Op hun beurt werken zij weer samen met mobiele en minder mobiele ouderen, die meedoen met verschillende tests en meedenken over de vormgeving van de virtuele tour. Een echte co-creatie dus, waarbij de weg naar het eindproduct volgens de projectleiders bijna net zo belangrijk is als het product zelf. Hoe dat er uiteindelijk precies komt uit te zien, is nog niet helemaal duidelijk. Dat is in wording. Maar dat er iets moois uit het proces rolt, spreekt voor Huizenga en Bullen voor zich.

Dialogo

Ze hebben inmiddels een aantal testdagen achter de rug. "Daarbij kijken we naar het gedrag van de mensen en waar ze enthousiast van worden", zegt Huizenga. Dat laatste blijkt vooral de dialogo te zijn: het gesprek tussen degene die het museum in gaat en de ander die de tour op afstand meemaakt.

Andrew Bullen: "Er zijn veel virtuele tours mogelijk. Maar bijna altijd betreffen die maar één persoon: iemand die individueel een apparaat bekijkt of beluistert. Wij hebben inmiddels ontdekt dat mensen het met z'n tweeën veel leuker vinden; daardoor wordt het een gedeelde tour en ook een gedeelde ervaring. Dat is een verrijking. De dialogo tussen de twee personen is daarbij het sterkste punt."

'We proberen een complementaire ervaring te creëren.'

Het nieuwe museum leent zich uitstekend voor zo'n aanpak. Iemand die goed ter been is, gaat het Oude Huis binnen en onderhoudt contact met degene die is achtergebleven in het nieuwe entreegebouw dat van alle gemakken voorzien is.

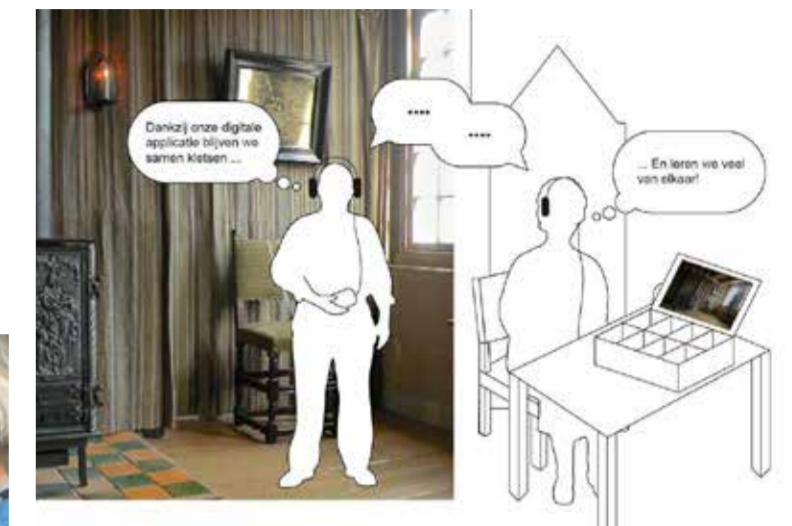

Dat kan volgens Huizenga via een soort smartphone met slechts een paar functies, waarmee bezoekers kunnen schakelen tussen gesprek, audiotour, beeldmateriaal en videobeelden. "Misschien kunnen we bezoekers op bepaalde locaties zelfs een geursensatie bezorgen."

Intens

De bezoeker-op-afstand krijgt op die manier een nabootsing van de museumtour. Het wordt geen kopie, benadrukken de ontwikkelaars. "We proberen een complementaire ervaring te creëren. De museumervaring wordt daardoor heel intens. Bovendien is het heel natuurlijk om met elkaar te praten over wat je ziet en elkaar vragen te stellen. Droge kennis wordt op die manier eigen kennis."

Een dag eerder hadden ze nog gezien hoe dat werkt. "Terwijl in de zolderkerk een heel rijtje mensen met serieuze gezichten naar de audiotour zat te luisteren, voerde onze testfiguur een levendige dialogo met zijn partner. De discussie maakte het

allemaal veel leuker, zei hij achteraf. Dat heb je zelf toch ook vaak in een museum? Als je iets aardigs ziet, wil je dat met anderen delen. En als iemand iets interessants vertelt over wat hij ziet, dan luister je al gauw automatisch mee."

Zeeziek

Andere musea experimenteren ook op dit terrein, maar volgens Bullen niet in de richting die Ons' Lieve Heer op Solder inmiddels is ingeslagen. In Groot-Brittannië hebben enkele musea er wel onderzoek naar verricht, maar dat heeft vooralsnog niets opgeleverd. Meestal zoeken musea het in het aantrekkelijker maken van de audiotour. Soms ook zetten ze robots in of geven ze bezoekers een cameraatje op het hoofd, waardoor de achterblijver kan meekijken tijdens de tour. "Maar dat is allemaal erg gekunsteld. Met zo'n camera haal je iemand helemaal uit zijn context. Bovendien word je van het kijken naar andermans beelden zeeziek; na tien minuten ben je kotsmisselijk."

Gezegend met vele bezoekers

Bouwers, burens, adviseurs en vele anderen waren begin januari getuige van de inzegening van het nieuwe deel van het museum. De ceremonie werd voltrokken door pater Peter van Dael SJ, bestuurslid van Museum Ons' Lieve Heer op Solder en vaste voorganger van de Solderveringen. Het is een goed rooms-katholiek gebruik om woningen – en soms ook andere zaken – in te zegenen, betoogde Van Dael. Dat geldt zeker voor het Nieuwe Huis, dat de verbinding vormt met de oude zolderkerk. De wijding van de kerk duurde destijds 6,5 uur. "Schrik niet, dit is geen consecratie, maar een huiszegening die slechts een half uurje duurt." Voordat de pater met wijwater en -kwast door het gebouw ging, las hij onder meer een deel van psalm 127: 'Als de Heer het huis niet bouwt, vergeefs zwoegen de bouwers.' Hij sprak de hoop uit dat het huis gezegend mag worden met vele bezoekers en dat het "toekomstige stormen en buien zal doorstaan". Wijwater- en kwast had pater Van Dael geleend bij een collega van parochie De Krijtberg. De kwast was vlak voor de plechtigheid nog gerestaureerd. "Dat was ook hard nodig. Toen de priester onlangs eens flink uithaalde, vloog de kwast de kerk in."

Volgens de traditie zijn bij de ingang het jaartal 2015 en de letters C+M+B geschreven, verwijzend naar de drie koningen die het pasgeboren Christuskind bezochten: Caspar, Melchior en Balthasar. De letters verwijzen ook naar de zegentekst 'Christus Mansionem Benedicat', oftewel 'Christus zegene dit huis'.

Voorgevel onthuld

Begin april zijn de steiger en de steigerdoeken verwijderd van de nieuwbouw. Goed te zien is hoe in de voor- en zijgevel de 25.000 oude steentjes afkomstig uit het voormalige pand, samen met de ruim 13.000 nieuwbakken exemplaren, hun nieuwe bestemming hebben gevonden.

Foto: Co de Kruijf

Foto: Co de Kruijf

Open Dag – 19 mei 2015

Speciale VIP ontvangst voor vrienden

De steigers zijn weg en de herbouwde gevel van het toekomstige entreegebouw is goed te zien. Dat betekent dat de opening nu echt snel dichterbij komt. Maar voor het zover is stellen we onze relaties graag alvast in de gelegenheid de vorderingen in het nieuwe pand te bekijken tijdens de Open Dag op dinsdag 19 mei. De Open Dag duurt van 16.00 uur tot 20.00 uur.

Foto: Co de Kruijf

Speciaal voor onze vrienden organiseren we voorafgaand aan het algemene programma een besloten VIP ontvangst. Het VIP programma ziet er als volgt uit:

- 15:00 u inloop in de entree van het nieuwe gebouw Oudezijds Voorburgwal 38
- 15:15 u welkomstwoord door Judikje Kiers in de ondergrondse passage
- 15:30 u rondleiding door het gebouw, in aanwezigheid van architect Felix Claus
- 16:00 u borrel en einde vriendenprogramma

Aansluitend heeft u gelegenheid om verder rond te kijken in het nieuwe pand of het museum te bezoeken waar u verrast zult worden door diverse toevoegingen aan de inrichting van de historische interieurs. U bent van harte welkom. Graag aanmelden via b.buchner@opsolder.nl

FEEST!
OP SOLDER

Feest! Op Solder

Wat herdenken we op Hemelvaartsdag? En waarom zijn we vrij met Pinksteren? Op deze vragen krijgen kinderen van 10 t/m 12 jaar een antwoord in de speciale *Feest! Op Solder* audiotour. Tijdens deze individuele tour doorkruisen kinderen het museum en krijgen ze – naast informatie over het gebouw – ook informatie over de oorsprong van verschillende feestdagen, waaronder Pinksteren. Kinderen kunnen punten verdienen met quizvragen en krijgen na afloop een diploma. *Feest! Op Solder* is ontwikkeld in samenwerking met het Bijbels Museum en het Catherijneconvent (Utrecht).

Foto: Kamerich-Budwilowitz-EYES2

In memoriam Prof. Piet Hein Gerver (1942-2015)

Vier jaar geleden beschreef prof. mr. Piet Hein Gerver op de Vriendenpagina in 't Haantje zijn enthousiasme voor Ons' Lieve Heer op Solder en zijn bijzondere en langdurige band met dit 'stukje Amsterdamse historie', zoals hij het museum omschreef. Gerver was als notaris betrokken bij de oprichting van de stichting Vrienden van Museum Amstelkring en zat sindsdien in het bestuur; de laatste ruim 15 jaar als voorzitter.

Op 28 januari 2015 overleed hij onverwacht: de man die voor vrijwel iedereen in de wereld van de notariële wetenschap én voor vele Amsterdammers en Vrienden van Ons' Lieve Heer op Solder

een bekende was. Zijn liefde voor de geschiedenis en de unieke kracht van het Amsterdamse erfgoed voedde zijn betrokkenheid bij ons museum. Hij benadrukte met grote regelmaat dat onze zolderkerk symbool staat voor een stad die in het verleden altijd tole-

rant was tegenover mensen met een andere religie. 'Misschien moeten we daar meer op wijzen' hield hij ons voor. Dat gaan we volop doen in ons nieuwe museum, vanaf september dit jaar. Zijn aanmoedigingen klinken ons nog in de oren. Het is verdrietig dat hij de voltooiing van het restauratie- en uitbreidingsproject niet kan meemaken. Besturen en medewerkers van Ons' Lieve Heer op Solder zijn prof. Piet Hein Gerver dankbaar voor alles wat hij voor het museum heeft betekend. Zijn visie op de waarde van dit 'stukje Amsterdamse historie' zullen we krachtiger dan ooit laten klinken en vertalen naar al onze bezoekers.

Bijbelsmuseum

I Believe I Am Gay

13 maart – 14 juni 2015

Foto: Hadas Itzkovitch & Anya van Lit

In het Bijbels Museum is tot en met 14 juni de bijzondere fototentoonstelling *I Believe I Am Gay* te zien over religie en homoseksualiteit in Nederland. Fotografen Hadas Itzkovitch en Anya van Lit brengen in deze tentoonstelling vertegenwoordigers van de grote religies in beeld. Er zijn lesbische en homoseksuele christenen, joden, moslims, hindoes en boeddhisten. Onder de geportretteerden bevinden zich ook enkele voorgangers, zoals een rabbijn en een dominee. Rond de tentoonstelling vinden verschillende activiteiten plaats. Op 31 mei is er bijv. een voorbereidende bijeenkomst voor een interreligieuze LHBT viering en op 4 juni vindt in de Oude Lutherse Kerk een speciale Stienstralezing plaats. Kijk voor een overzicht van de activiteiten op www.bijbelsmuseum.nl

Grachtenwandeling

Het jaar 2013 stond in het teken van het 400-jarig bestaan van de grachtengordel. Speciaal voor deze gelegenheid werd de wandelgids *Grachten Verhalen* samengesteld. Ook in 2015 kunt u nog genieten van deze quick tour langs en door Museum Ons' Lieve Heer op Solder, de Cromhouthuizen, Museum Geelvinck Hinlopen Huis, en

Museum Willet-Holthuysen. Aan de hand van persoonlijke verhalen van de markante bewoners van deze grachtenpanden maakt u kennis met de bijzondere geschiedenis van het pand, waarbij in ieder huis een andere eeuw en een ander personage centraal staat. De wandelgids *Grachten Verhalen* is voor € 2,- te koop bij alle deelnemende musea.

Ja, ik word vriend van Ons' Lieve Heer op Solder en steun het museum voor

- € 25,- per jaar
- Een hoger bedrag, namelijk € _____ per jaar

Naam _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

Telefoonnummer / e-mail adres _____

Handtekening _____

Stuur deze bon op naar: Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 40 1012 GE Amsterdam
Vrienden van Museum Amstelkring rek.nr. NL781NGB0004980924

Colofon

Redactie: Bert van der Kruk,
Judikje Kiers
Eindredactie: Patricia Bosboom
Vormgeving: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld

Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van het museum.
© Ons' Lieve Heer op Solder

